

Georges Sorel

Autor: Alain de Benoist

U příležitosti 170. narozenin Georgese Sorela (2. listopadu 1847) přinášíme tento překlad pocty Sorelovi z pera Alaina de Benoista.

Přestože násilí nutně zůstává na pořadu dne vždy, 50. výročí úmrtí Georgese Sorela by prošlo takřka bez povšimnutí, kdyby nakladatelství Éditions Marcel Rivière nepřipadlo na myšlenku vydat znovu jeho *Réflexions sur la violence* [Úvahy o násilí] (Paris: Éditions Marcel Rivière, 1973).

„Sorel, záhada 20. století, jako by byl pokračovatelem Proudhona, záhady století devatenáctého“, napsal Daniel Halévy ve své předmluvě ke knize *Pierra Andreuho Notre maître, M. Sorel* (Paris: Grasset, 1953). Skutečně záhada: mohutný a urostlý ideolog s odstávajícíma ušima, masivním skobovitým nosem, pronikavýma očima a bělostným plnovousem. Skutečná enigma - tento neústupný socialista, nespůj z ruské revoluce, sympaticky nakloněný Action Française, obdivovatel Renana, Hegela, Bergsona, Maurrása, Marxe i Mussoliniho.

Georges Sorel se narodil 2. listopadu 1847 v Cherbourgonu. Normanem byl vlastně hned dvakrát: měl kořeny v departmentech Calvados i Manche. Jeho bratranec **Albert Sorel** se stal historikem francouzského impéria a revoluce.

Inženýr pozemních staveb z École polytechnique Sorel se společenským problémům začal věnovat až po roce 1892. Jeho knihy, dnes tak zoufale málo čtené, však svou hodnotu časem nijak neztratily - především pak *Les illusions du progrès* [Iluze pokroku], *Réflexions sur la violence* [Úvahy o násilí], *De l'Église et de l'État* [O církvi a státu], *De l'utilité du pragmatisme* [Užitečnost pragmatismu], *La décomposition du marxisme* [Rozklad marxismu], *D'Aristote à Marx* [Od Aristotela k Marxovi], *La ruine du monde antique* [Pád antického světa], *Le procès de Socrate* [Soud se Sókratem], atd.

Úvahy o násilí, které poprvé vyšly roku 1908, se tedy dočkaly v roce 1973 nového vydání v časopise *Études sur le devenir social* (Studie o sociálním vývoji), jehož šéf **Julien Freund** je profesorem na Štrasburské univerzitě.

Okamžitě se z nich stala bezmála bible revolučního syndikalismu.

Sorel, odpůrce parlamentního socialismu i **Jeana Jaurèse**, jehož odsuzoval coby prosáklého buržoazní ideologii, se vymezoval proti tzv. „nové škole“ a ve stávce viděl zásadní formu sociálního protestu. **Právě všeobecnou stávkou totiž dochází k rozdělení společnosti do nepřátelských frakcí, a tak i zničení buržoazního státu.** Stávka je „nejničivějším

projevem síly jednotlivce v povstávající mase“.

Stávka nutně znamená násilí. Na rozdíl od svých socialistických současníků (ovšem s výjimkou Proudhona) Sorel nestavěl práci do protikladu k násilí. Odmítal nevděčně zamést pod koberec „žízeň dělnictva po míru“. Násilí pro něj bylo válečným činem. „Čin ryzího boje, podobný konání polní armády,“ napsal.

„Toto připodobnění stávky válce je zásadní“, říká **Claude Polin** v předmluvě k novému vydání Sorelova díla, „protože vše, co se týká války, se odehrává bez nenávisti či ducha pomsty: ve válce se poražení nepobíjejí; civilisté nejsou nuceni vytrpět totéž co armáda v poli“. Právě proto Sorel káral revolucionáře roku 1793 za „násilí činěné v pomstě“: **„Zcela určitě musíme oddělit násilí od nesmyslné krvežíznivosti a krutosti.“**

Na počátku byl čin

V parafrázi na klasické dělení na „spravedlivé“ a „nespravedlivé“ války rozlišuje mezi *buržoazním a proletářským násilím*. To proletářské je podle něj prospěšné hned dvojnásobně: nejen že musí být nástrojem budoucí revoluce, **zůstává také posledním prostředkem, jímž mohou „humanitářstvím otupělé“ evropské národy znovu nabýt své někdejší vitality.**

Třídní boj se tak stává střetem *pevných*, ale nikoliv *slepých* vůlí a násilí pak ztělesněním této *vůle*. Současně však vykonává i jakousi *morální funkci*: navozuje „epický“ stav ducha.

Jak Sorel vyznal svému příteli Jeanu Variotovi: „Násilí je intelektuální doktrína: vůle mocných myslí, jež vědí, co chtějí. K důslednému uskutečnění myšlenek bývá vždy třeba skutečného násilí“ (*Propos de Georges Sorel* [Paris: Gallimard, 1935]).

Sorel by se tak nepochybně podepsal pod Goetheho slova „na počátku byl čin“. **Konající člověk - ať je čin jakýkoliv - v jeho očích vždy stojí výše než ten, kdo se podřizuje:** „Skutečné násilí dává na odiv především hrdost svobodných mužů.“

K obrodě životaschopnosti současného světa podle něj bylo třeba „mýtu“, tedy motivu, jenž není pravdivý nebo nepravdivý, ale působí značnou silou na ducha, mobilizuje jej a podněcuje k činu.

Georges Sorel viděl dědice odkazu starého Říma v Prusku 19. století.

Při velebení „pruských ctností“ zní trochu jako A. Moeller van den Bruck (*Der preussische Stil*). „Sorel, řemeslník, vyznával kult dobře odvedené práce,“ poznamenává Claude Polin, „a dobře odvedená práce pro něj má smysl sama o sobě, nezávisle na užitku, který člověku přinese. Tato nestrannost logicky patří i k násilí: u kořene Sorelova myšlení nacházíme přesvědčení, že **veškerá práce je boj**, především ta dobře odvedená – která je však takovou pouze tehdy, když je bojem. Tato idea vychází z tušení zásadně *prométheovské* podstaty práce. **Veškerá skutečná práce je proměnou věcí, což s sebou nese také**

nevyhnutelnost proměny sebe sama - a s tím i lidí kolem sebe.“

Sorel časem syntézou myšlenek Maurrased, Bakunina a Secrétana dospěl až k odsudku demokracie („skutečné diktatury neschopných“).

Podobně absurdní se mu však jevila i diktatura proletariátu: „Člověk by musel být značně naivní, aby uvěřil, že ti, kdo mají prospěch z demagogické diktatury, se ochotně vzdají výhod z ní plynoucích“. Rozhodně pak odmítá představu předvoje, za nějž se označovali intelektuální bolševici: „Celá budoucnost socialismu se odvíjí od zdaru autonomního vývoje dělnických syndikátů“ (*Matériaux pour une théorie du prolétariat*). „Marx nebyl vždycky dokonale prozíravý, a tak ve svých spisech často opakuje spoustu nesmyslů utopických socialistů“, pokračuje.

Toto pojetí činu stojí v naprostém protikladu k „avantgardistickým“ teoriím (např. trockismu), je však přítomno v doktrínách revolučního syndikalismu a anarchosyndikalismu.

A konečně: Sorel bránil proletariát s opravdovým zápalem, jež však na rozdíl třeba od Zoly nevycházel ze sentimentality nebo maloburžoazního pocitu viny - a dokonce ani z pocitu „třídní uvědomělosti“. Domníval se totiž, že v buržoazní společnosti může dojít k obrodě *energické vitality*, o níž vládnoucí třídy přišly, jedině prostřednictvím lidu. Ve své skepsi k „chimérám o pokroku“ také dospěl k přesvědčení, že společnosti jsou - podobně jako lidé - smrtelné. Proti tomuto fatalismu stavěl *vůli k životu*, která se projevuje i násilím.

Dnes by tak Sorel jistě odsuzoval merkantilní společnost stejně tvrdě jako čelní představitele Nové levice. Polin píše:

„Marcuse by pro něj byl typickým příkladem člověka pokrouceného naivní vírou v pokrok, oklamaného pokrokem, který nechápe nic a očekává všechno, neschopného vložit své naděje do čehokoliv jiného než rychlého radikálního pokroku, do tohoto snu o nadbytku tak automatickém, že přináší štěstí a umožňuje nahodilé uspokojování i těm z nejšílenějších žádostí a vášní: tedy nezpůsobitelného pochopit, že kořenem zla v lidské duši je *devirilizace* zapříčiněná vírou v ekonomiku.“

Jako stará Antiochie

Od roku 1907 se Georges Sorel stal ústřední postavou **sblížení protidemokratických elementů na pravici a levici**. Zastřešujícím orgánem tohoto kvasu byla *Revue critique des idées et des livres*, v níž nacionalista Georges Valois publikoval výsledky svého bádání o monarchii a dělnické třídě.

Roku 1910 vznikla *La Cité française*, mezi lety 1911 a 1913 pak fungovala *L'Indépendance*, kde najdeme podpisy Georgese Sorela, Jeana Variota, Édouarda Bertha či Daniela Halévyho

vedle lidí jako bratři Tharaudové, René Benjamin, Maurice Barrès a Paul Bourget.

V roce 1913 označil novinář Édouard Berth, autor *Les Méfaits des intellectuels*, Maurras se Sorelem za „dva mistry francouzského a evropského obrození“. V září 1914 mu však Sorel napsal:

„Dospěli jsme do éry, již vcelku dobře vystihuje pojmenování ‚stará Antiochie‘. Znamenitě popsal tuto metropoli kurtizán, šarlatánů a obchodníků Renan. Velmi brzy budeme mít to potěšení sledovat odsouzení Maurrasse Vatikánem jako spravedlivý trest za jeho eskapády. A jakou paralelu k rojalistické straně bychom asi našli ve Francii, jež by byla zcela pohlcena požitky snadného antiošského života?“

Sociolog Gaëtan Pirou vysvětluje: „Pro Sorela byl Maurras až příliš demokratický. Tato výtka se na první pohled může jevit poněkud paradoxně, ve skutečnosti tím ale Sorel mínil, že se pozitivista a intelektuál Maurras vymanil pouze **ze zajetí politických aspektů demokracie, nikoliv však jejich filozofických základů**“ (*Georges Sorel* [Paris: Marcel Rivière, 1927]).

Národní revolucionáři

Sorel ovlivnil svým myšlením Barrése či Péguye, ale také Lenina. Ten ho však později ve svém *Materialismu a empiriokriticismu* označil za „nejasného myslitele“.

Alexandre Croix si ve své *La Révolution prolétarienne* všímá, že po Francii se „zaslíbenou zemí sorelismu“ stala Itálie. Už od počátku pak mělo Sorelovo myšlení značný vliv na italskou syndikalistickou školu pod vedením Artura Labrioly, budoucího italského ministra práce v letech 1920-1921. Labriola roku 1903 v milánském *Avanguardia* přeložil *L'avenir socialiste des syndicats*. Jeden z jeho blízkých kolegů Enrico Leone napsal úvod k první verzi *Úvah*, jež v Itálii vyšly v roce 1906 pod názvem *Lo sciopero generale e la violenza* (Generální stávká a násilí).

Následně tak Sorel měl vliv mj. na Vilfreda Pareta, Benedetta Croceho, Giovanni Gentileho, a prostřednictvím Huberta Lagardelleho i na Benita Mussoliniho.

V Německu našel ve 20., výmarských, létech sorelismus pokračovatele *sui generis* v národních revolucionářích a národních komunistech. (Srov. Michael Freund, *Georges Sorel: Der revolutionäre Konservatismus* [Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1932 a 1972].)

Když roku 1922 Sorel zemřel, dočkal se holdů jak od monarchisty Georgese Valoise v *L'Action française*, tak od socialisty Roberta Louzona v *La Vie ouvrière*. O pár týdnů později řekl Mussolini po svém vstupu do Říma španělskému novináři: „To vůči Sorelovi mám největší dluh.“

Sovětská vláda i fašistický stát se ve stejný den nabídlý starat o jeho hrobku.

Biografická poznámka

Jules Monnerot ve sbírce článků pod titulem *Inquisitions* (José Corti, 1974), vydal také pozoruhodnou esej „Georges Sorel ou l'introduction aux mythes modernes“, kde „jednotící motiv sorelovského přístupu“ popisuje jako neustálé hledání „sublimního“, když tímto termínem popisuje kolektivní i individuální zdrojnicí „psychologických motivací v daném dějinném okamžiku nepřekonatelných“. Pro Sorela je toto nadpozemské nepostradatelnou „duchovní stravou“ západních společností. Jakmile se začne vytrácet, nastupuje dekadence. „Celé tajemství Sorelovy cesty od revolučního syndikalismu přes aktivistický nacionalismus až k jakémusi bolševismu či evropskému národnímu socialismu, jež mu už smrt nedovolila plně rozpracovat“, píše Monnerot, „celé tajemství Sorelova díla, tak jako by shrnovala jeho věta: ‚Sublimní už je v buržoazii mrtvé‘...“

Od počátku století vyšlo několik Sorelovi věnovaných knih, ve Francii zmiňme třeba Pierra Lasserreho, Georgese Goriélyeho, Victora Sartra, J. Rennese, P. Angela, Édouarda Bertha, Gaëtana Piroua, Jeana Variota, Reného Johanneta atd. V Itálii vydal nedávno Paolo Pastori krátkou antologii „antidemokratických“ Sorelových textů: *Le illusioni della democrazia* (Rome: Giovanni Volpe, 1973).

Marcelem Rivièrem vydané Sorelovo dílo dnes téměř není k nalezení, momentálně se však připravuje několik sborníků.

Zdroj: Alain de Benoist, *Vu de droite: anthologie critique des idées contemporaines* (Paris: Le Labyrinthe, 2001 [1977]), s. 275–78.

Vzpomínka na **Georgese Sorela** vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 2. listopadu 2012.